

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Politechnika Krakowska
im. Tadeusza Kościuszki

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Diagnoza zakresu danych dla potrzeb „Metodologii raportowania”. Prezentacja kluczowych wyników badań.

Raport z badań jakościowych

Autorzy:

dr Marzena Mamak-Zdanecka

dr Łucja Kaprańska

Kraków 2012

SPIS TREŚCI

Wstęp	2
1. Cel i główne założenia projektu „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku”	8
1.1. Metodologia badań jakościowych. Potencjalne korzyści i ograniczenia budowaniu modułu raportowania.....	12
2. Preferowane formy prezentacji wyników raportu w „Module raportowania”	19
3. Udostępnianie raportów - preferowane grupy odbiorców w opinii pracowników funkcyjnych uczelni wyższych.....	27
4. Procedura budowy bazy absolwentów i jej wykorzystanie.....	35
5. Dodatkowe propozycje badanych odnośnie tworzonego narzędzia.....	40
6. Rekomendacje dotyczące „Modułu raportowania”	42
Bibliografia.....	44
Spis tabel	46

Przedstawiany raport opracowany został na potrzeby wdrażania projektu „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet IV, Poddziałanie 4.1.1. nr UDA-POKL.04.01.01-00-246/11-00, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wstęp

Problematyka unowocześniania rynku pracy również w takim wymiarze, jak lepsze dostosowanie wzajemnych oczekiwań pracodawcy i pracobiorcy jest stałym obszarem w polityce Unii Europejskiej. Efektywniejsze relacje uczestników rynku pracy, to wynik wzmocnienia na nim pozycji pracobiorcy poprzez filozofię edukacji przez całe życie i szeroki rozwój kompetencji. Dokument Komisji Europejskiej *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*¹, jest zaleceniem realizacji trzech ogólnych priorytetów, sygnalizowanych już w tytule dokumentu. Z uwagi na główną problematykę monitoringu losów absolwentów interesują nas zapisy dokumentu strategii UE na najbliższą dekadę odnoszące się do siedmiu projektów przewodnich w ramach priorytetów polityki unijnej. Jednym z nich jest „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – projekt na rzecz modernizacji rynków pracy i wzmocnienia pozycji obywateli poprzez rozwój kwalifikacji przez całe życie w celu zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej i lepszego dopasowania popytu do podaży na rynku pracy, między innymi dzięki mobilności siły roboczej”. Drugim interesującym nas z uwagi na problematykę raportu jest projekt „Młodzież w drodze” – projekt na rzecz poprawy wyników systemów kształcenia oraz ułatwiania młodzieży wejścia na rynek pracy”.

Dokument Komisji Europejskiej *Strategia Europa 2020* wskazuje na niepokojące zjawisko europejskiego rynku pracy, który mimo swojego rozwojowego charakteru odnotowuje pomiar wielkości zatrudnienia na poziomie znacznie niższym niż na innych światowych rynkach przeciętnie, tzn. na poziomie 69 pkt. procentowych wśród populacji zdolnej do podejmowania zatrudnienia (w przedziale wiekowym 20-64 lat, w tym pracujących 63% kobiet i 76% mężczyzn wynosi 76%). Odnajdujemy w tym samym dokumencie również zapis, że mniej niż jedna trzecia osób między 25 a 34 rokiem życia ma wykształcenie wyższe, w porównaniu z 40% w USA i ponad 50% w Japonii. Zgodnie z rankingiem Uniwersytetu Shanghai Jiao Tong tylko dwa europejskie uniwersytety są pośród

¹KOMUNIKAT KOMISJI EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela, 3.3.2010.
[http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf]; [http://www.mg.gov.pl/files/upload/8418/EUROPA_PL.pdf]

20 najlepszych uczelni świata (Oxford i Cambridge)². W związku z danymi faktograficznymi lokującymi europejską edukację akademicką poniżej światowej w Strategii *Europa 2020* założono, że do roku 2020 wzrośnie poziom zatrudnienia do 75%, a w interesującym nas obszarze edukacji zwiększy się odsetek absolwentów z udokumentowanym wykształceniem wyższym o 9 pkt. procentowych, tzn. do poziomu przynajmniej 40% (w przedziale wieku 30-34 lat)³.

Praktycznym działaniem na rzecz realizacji priorytetów i programów przewodnich UE jest wprowadzony obligatoryjny monitoring losów absolwentów, mający dać odpowiedź na pytanie czy uczelnie przygotowują skutecznie i efektywnie swoich absolwentów do wymagań rynku pracy (bez względu na to czy jest on lokalny, regionalny, krajowy czy też międzynarodowy). Wymóg śledzenia losów absolwentów uczelni wyższych został wprowadzony zgodnie z obowiązkiem ustawowym od roku akademickiego 2011/2012. Podstawą do działań jak już wskazano jest Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy — Prawo o szkolnictwie wyższym, Art. 13a., którego zapis brzmi następująco: „Uczelnia monitoruje kariery zawodowe swoich absolwentów w celu dostosowania kierunków studiów i programów kształcenia do potrzeb rynku pracy, w szczególności po trzech i pięciu latach od dnia ukończenia studiów”⁴. Ideą zawartą w artykule 13a. ustawy jest, aby jednocześnie dostosowując program kształcenia na kierunkach adekwatnych do zmiennych warunków gospodarki, dać narzędzie uczelniom do budowania swojej marki. Ustawowo zaplanowane działanie jednak nie ma sprecyzowanego wzorca jak należy tego dokonać, jak wykorzystywać wyniki, aby działania były celowe. Możliwym wyjaśnieniem jest takie monitorowanie losów absolwentów, które wpisane pozostanie w system informacyjny uczelni, m.in. badania efektywności i atrakcyjności kształcenia, poczucia satysfakcji studentów, zmian w ofercie

²Hołdys A., *Ranking 500 uczelni - najsilniejszych w badaniach naukowych*, [<http://wyborcza.pl/1,75476,2264803.html>]. Dla uniwersytetów Europy Środkowo – Wschodniej przyznano miejsca na liście w trzeciej, czwartej i piątej setce. Prowadzącym wśród mieszczących się w trzeciej setce jest Uniwersytet Karola w Pradze, następnie Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Warszawski. Miejsce w czwartej setce zajął Uniwersytet im. L. Eötvösa w Budapeszcie i Uniwersytet w Szegedzie oraz – w piątej – Uniwersytet w Lublanie.

³ Por. *KOMUNIKAT KOMISJI EUROPA 2020*. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela, 3.3.2010, s. 13 [http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf]; [http://www.mg.gov.pl/files/upload/8418/EUROPA_PL.pdf]

⁴Ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455), w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 października 2011 r., s.11

edukacyjnej, procedury rekrutacji czy procesu dialogu z pracodawcami. W ten „naturalny” sposób ustawowy obowiązek będzie holistyczną diagnozą kluczowych problemów niedostosowania absolwentów na rynku zatrudnienia i identyfikowania tych jednostek akademickich, które najlepiej przygotowują do ról zawodowych.

Dla uczelni zachodnich monitorowanie losów absolwentów jest stałą praktyką, umożliwiającą wzajemne dostosowanie oferty kształcenia kierunkowego przez uczelnie do potrzeb zmiennego rynku pracy, unikając pułapki kształcenia w kierunkach „modnych” ale coraz mniej na rynku oczekiwanych⁵. Zainteresowanie losami zawodowymi absolwentów w krajach europejskich i prowadzenie systemowych badań w tym obszarze, wyprzedza działania polskich instytucji rynku pracy i edukacji. Pierwszymi prowadzącymi badania w Europie (1989) byli Niemcy, z projektem pn. „Badania absolwentów i kształcenie ustawiczne”. W dalszej kolejności badaniami nad sytuacją zawodową swoich studentów jako wyniku jakości kształcenia byli zainteresowani w 1994 roku Brytyjczycy – projekt pn. „Sytuacja absolwentów szkół wyższych na rynku pracy” oraz Włosi podejmując projekt pn. „Charakterystyka absolwenta”. Potrzebę diagnozowania kompetencji zawodowych absolwentów zaczęto realizować we Francji od 1997 roku (projekt „Centrum Studiów i Badań nad Kwalifikacjami”) oraz w Finlandii w 2004 jako pilotażowe badania w zakresie „Zatrudnienia i kariery absolwentów szkół wyższych”. Natomiast w 2009 roku do grona monitorujących krajów ścieżki zawodowe kończących uczelnie wyższe studentów, włączyła się Austria realizując przedsięwzięcie badawcze pn. „Sytuacja zawodowa absolwentów uniwersytetów oraz zawodowych szkół wyższych”⁶.

Badania nad losami polskich absolwentów były już wcześniej prowadzone, zanim stało się to ustawowym obowiązkiem. Problematyka ścieżek karier zawodowych, pytania o poziom zarobków, poczucie satysfakcji i korzyści z ukończonych studiów, posiadania dyplomu określonej uczelni jest obszarem zainteresowań wcześniejszych zarówno samych uczelni jak instytucji wsparcia rynku pracy, m.in. Wojewódzkiego Urzędu Pracy (WUP) w Krakowie. W Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 wpisana została aktywność monitorowania rozwoju edukacyjnego i zawodowego Małopolan.

⁵ Tamże; Zob. *Monitorowanie losów zawodowych absolwentów szkół wyższych – rozwiązania stosowane w wybranych krajach europejskich*. Ekspertyza Sedlak&Sedlak, Kraków 2010. [http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/PO_KL/KRK/Ekspertyzy/20110222_EKSPERTYZA_Sedlak___Sedlak.pdf]

⁶ Sedlak@Sedlak, *Ekspertyza: Monitorowanie losów zawodowych absolwentów szkół wyższych – rozwiązania stosowane w wybranych krajach europejskich*, Kraków 2010, Pdf. [www.rynekpracy.pl]

Praktycznym wyrazem zapisów Strategii jest projekt badawczy *Małopolskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji*, pn. „Badanie losów absolwentów szkół zawodowych”. Raportowanie badań jest prezentacją jak ważny jest monitoring poziomu i jakości wykształcenia w kontekście praktycznego wykorzystania przygotowania zawodowego absolwentów małopolskich szkół zawodowych, czy też perspektyw oferowanych im przez rynek pracy⁷. Wyniki badań przyniosły wiele ważnych wskazań dla tworzenia sieci aktorów - szkół i pracodawców. Doświadczenia z tych badań mogą zostać również wykorzystane przy badaniach losów absolwentów małopolskich ośrodków akademickich. Te uczelnie, które już wcześniej podjęły aktywność śledzenia losów zawodowych swoich absolwentów dysponują określonym zakresem danych na temat jakości kształcenia i zajmowanych miejsc na rynku pracy przez własnych absolwentów. Jednakże trudność dotychczasowych badań polegała na dotarciu do absolwentów. W badaniach realizowanych indywidualnie przez akademickie jednostki, najczęściej wykorzystywano takie kanały przepływu informacji jak: stowarzyszenia wychowanków, biura karier akademickich lub w sytuacjach kiedy absolwenci powracali do uczelni na studia podyplomowe. Każda z uczelni robiła to według własnego uznania, organizując również indywidualnie procedurę badawczą, co nie pozwala na w pełni uprawnione porównywanie wyników badań i ich analiz.

Odwołajmy się do doświadczeń Akademii Górniczo-Hutniczej, która przyjęła tryb monitorowania losów zawodowych swoich absolwentów wyborczo od 2008 roku, ale odnosząc się już systematycznie do monitoringu w kolejnych następnych latach (absolwenci monitorowani są po sześciu miesiącach od uzyskania dyplomu i po kilku latach). Przebadany jako pierwszy rocznik absolwentów 2008, ponownie był badany trzy lata po zakończeniu ścieżki edukacyjnej w AGH. W procedurze badawczej pozyskiwanie danych do badań wykorzystuje skuteczność takich metod i instrumentów jak: ankieta tradycyjna, rozsyłanie kwestionariuszy ankiety kanałem internetowym, ankiety zamieszczonej na stronie www, rozdawanie przy odbieraniu dyplomu, w uzasadnionych obszarach ankiety pocztowej, dodatkowo wspomagając ankietą telefoniczną. W przyjętym do badań kwestionariuszu ankiety zawarte zostały jako istotne pytania badawcze, dotyczące czasu w jakim czasie absolwent znajduje pracę w wyuczonym zawodzie i specjalności, aktywności w trakcie studiów, planów edukacyjno - zawodowych oraz jakie są jego zarobki. Losowo z wybranymi

⁷ *Zawodowy start. Raport z badania losów absolwentów szkół zawodowych 2011*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2012

absolwentami przeprowadzane są indywidualne wywiady pogłębione. Trzykrotnie prowadzony monitoring losów zawodowych absolwentów AGH jest dokumentowany corocznymi dokumentami raportowymi z badań⁸

Wskazmy na Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, który swoje badania prowadził w 2010 roku, wykorzystując kwestionariusz z pytaniami na temat postrzegania przez absolwentów jakości swojego wykształcenia i przydatności na rynku pracy a także poczucia satysfakcji z ukończonego kierunku studiów. Absolwenci UE, dwukrotnie są uczestnikami badań – po raz pierwszy po obronie pracy magisterskiej i ponownie w okresie sześciu miesięcy⁹.

Monitorowanie losów pracobiorców, a w tym absolwentów, jako postępowanie badawcze w Małopolsce zainicjował w 2011 roku Uniwersytet Jagielloński w ramach projektu pn. „Bilans Kapitału Ludzkiego”, koordynowanego przez UJ we współpracy z PARP¹⁰. Celem projektodawcy jest diagnoza regionalnego rynku pracy w kontekście zmieniającej się struktury kompetencji pracobiorców, analiz ofert pracy, poziomu ich popytu i podaży oraz ukierunkowywaniu instytucji i finansów publicznych na redukcję luk kompetencyjnych pracobiorców (absolwentów szkół i uczelni, osób ze statusem bezrobotny).

Ważnym inicjatorem dobrych praktyk w zakresie badania karier zawodowych absolwentów jest Politechnika Krakowska. W przypadku absolwentów uczelni technicznej - PK, badania prowadzone były wielokrotnie i zdecydowanie bardziej systematycznie niż w przypadku pozostałych uczelni w Małopolsce. Wiele inicjatyw badawczych dotyczących sytuacji rynku pracy jest możliwe dzięki pozyskiwaniu na realizowane projekty finansowania zewnętrznego ze środków Unii Europejskiej. Znaczącym kompleksowym projektem badania losów absolwentów uczelni technicznej w latach 2006–2007, był projekt w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego pn. „Pierwsze kroki na rynku pracy – badanie losów zawodowych absolwentów Politechniki Krakowskiej”, który

⁸ Zob. Śliwińska G, *Losy zawodowe absolwentów AGH*, „Biuletyn AGH. Magazyn Informacyjny Akademii Górniczo-Hutniczej”, luty 2012 nr 50, s. 4

⁹ Wantuch D., Goc A., *Sprawdź losy absolwentów małopolskich uczelni* [http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,10033104,Sprawdza_losy_absolwentow_malopolskich_uczelni.html]

¹⁰ Keller Karolina, *Raport metodologiczny z badań realizowanych w 2011 r. w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.

sfinansowano ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Koordynatorem tego przedsięwzięcia był *Instytut Ekonomii, Socjologii i Filozofii* Politechniki Krakowskiej wspólnie z Biurem Karier tego samego ośrodka akademickiego¹¹. Podmiotem badania byli dyplomanci Politechniki Krakowskiej finalizujący swoją edukację w roku akademickim 2005/2006. Zasadniczym celem projektowanego przedsięwzięcia badawczego było opracowanie metodologii monitorowania losów zawodowych absolwentów macierzystej uczelni i docelowo utworzenie „interaktywnego systemu informacyjnego”¹² stanowiącego sieć powiązań komunikacyjnych pomiędzy uczelnią kształcąca kadrę inżynierską a rynkiem pracy tudzież przemysłem jako adresatem nowych kadr. Absolwenci Politechniki Krakowskiej biorą udział w monitorowaniu ścieżek kariery zawodowej w ramach działań własnej uczelni po raz pierwszy po uzyskaniu statusu absolwenta i kończąc swoją edukację, a po raz drugi po upływie sześciu miesięcy, wypełniając „karty odejścia” – umieszczając w nich relacje swoich pierwszych doświadczeń na rynku pracy. Politechnika Krakowska zajmuje pierwsze miejsce na liście uczelni podejmujących się kompleksowego monitorowania sytuacji zawodowej wykształconych absolwentów, diagnozując ich w okresie po 6 miesiącach i pięciu latach od uzyskania dyplomu, a w dalszej kolejności z trzyletnim stażem¹³. Aktualnie realizowane przedsięwzięcie projektowe „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku”, jest wykorzystaniem nabytych już doświadczeń w śledzeniu karier własnych absolwentów oraz kontynuacją w szerszym wymiarze społeczno-ekonomicznym i informatycznym proaktywnej i odpowiedzialnej postawy wobec zmian w procesie edukacji akademickiej i doboru pracowniczego.

Monitoring absolwentów dotyczy efektów kształcenia w uczelniach o różnej i odmiennej specyfice. Śledzenie ścieżek zawodowych nowych pracobiorców dotyczy takich specjalistów jak inżynierów, humanistów, ekonomistów, artystów, lekarzy i innych. Jak znaleźć wspólny mianownik dla oceny jak absolwenci radzą sobie w pierwszym okresie i kolejnym (trzyletnim, pięcioletnim) w swoich wyuczonych rolach zawodowych. Powstaje pytanie, jak ustawić obowiązek chcą realizować uczelnie, zakładając, że wyniki ich działań będą mogły być trafne i rzetelne, dając miarodajny obraz i możliwość porównywania. Jedną

¹¹ Zob. [<http://www.kariery.pk.edu.pl/1kroki/tomII-zyra.pdf>]

¹² Tamże

¹³ Monitoring realizowany w ramach międzynarodowego projektu badawczego finansowanego ze środków Unii Europejskiej pn. „HEGESCO - Higher Education as Generator of Strategic Competences”, zob. [[http://www.iesif.pk.edu.pl/attachments/018_ Badania losów zawodowych absolwentów.pdf](http://www.iesif.pk.edu.pl/attachments/018_Badania%20losow%20zawodowych%20absolwentow.pdf)]

z propozycji dla małopolski jest zgłoszona przez Wojewódzki Urząd Pracy inicjatywa skonstruowania wspólnego dla wszystkich jednostek akademickich systemu badania losów absolwentów. Intencją pomysłodawców jest jednak założenie ograniczenia badań do oceny efektów kształcenia w regionie i dla potrzeb regionalnego rynku pracy, nie uwzględniając już *transregionalnego* rynku zatrudnienia.

1. Cel i główne założenia projektu „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku”

W tej części raportu przedstawimy jak projektodawcy zaplanowali pozyskanie wiedzy o badaniu ścieżek karier absolwentów i oczekiwaniach innych uczelni wobec wdrażania do rzeczywistości innowacyjnego przedsięwzięcia Platformy EPAK. Część informacji na temat funkcjonowania absolwentów na rynku zatrudnienia jest już w bazach danych uczelni – opracowanych w raportach z badań monitoringowych. Wymagają one jednak uporządkowania pod względem jednolitych kryteriów i wzbogacenia. Proponowane w ramach wdrażanego przez Politechnikę Krakowską projektu „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku” postępowanie badawcze konsultowania z władzami uczelni i ekspertami, jakich informacji oczekują od swoich absolwentów i w jakiej formie opracowanych, jest niezwykle nośnym i ważnym zaplanowanym postępowaniem. Parafrazując Karla E. Weicka, „za racjonalnością kryje się mniej niż mogłoby się wydawać”¹⁴, należy podkreślić znaczenie odwrócenia tradycyjnego i racjonalnego postępowania badawczego, rozpoczynając w projekcie Politechniki Krakowskiej od pozyskiwania metodą jakościową opinii ekspertów akademickich na temat ich potrzeb, co do zakresu informacji jakie chcieliby uzyskać od funkcjonujących w realiach współczesnego rynku pracy absolwentów - celem zbudowania narzędzia do badań ankietowych wśród absolwentów. Konsekwentnie drugim kluczowym elementem przyjętej koncepcji badawczej jest zgromadzenie i analiza niezależnych od siebie opinii tych samych ekspertów akademickich na temat formuły raportów badawczych. Dzięki temu można w bardzo rzetelny

¹⁴ Weick Karl E. *Sources of order in underorganized systems: Themes in recent organization theory* [w:] Lincoln, Yvonna S. (red.) *Organizational theory and inquiry*, Beverly Hills, CA: Sage, 106-136, 1985, s. 109, za: Czarniawska B., *Trochę inna teoria organizacji*. Warszawa: Poltext, 2010, s. 62

i trafny sposób konstruować „moduł ankietowania” i „moduł raportowania”, podnosząc jakość danych wywołanych i skracając czas niezbędny do dalszego wdrażania projektu – wytworzenia prototypu innowacyjnej Elektronicznej Platformy Analizy Kompetencji (EPAK).

Prezentowany raport powstał na potrzeby I etapu projektu „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku”, którego głównym celem jest wielopłaszczyznowa diagnoza na rzecz optymalizacji systemu monitoringu losów zawodowych, a docelowo skonstruowanie innowacyjnego narzędzia do agregowania, przetwarzania i publikowania informacji na temat wzajemnej zależności pomiędzy jakością kształcenia akademickiego a ścieżkami kariery zawodowej absolwentów - Platformy (EPAK). Założonymi ważnymi szczegółowymi celami projektu są:

- **wzrost efektywności procesu ankietowania losów absolwentów i raportowania przeanalizowanych empirycznych danych faktograficznych i proceduralnych;**
- **w oparciu o wielowymiarowe kryteria definiowanie zawodowych kompetencji specjalistycznych dedykowanych dla poszczególnych obszarów rynku pracy;**
- **zaimplementowanie poprzez EPAK dialogu pomiędzy biznesem a nauką, czyli budowanie sieci działań z powiązаныmi ze sobą aktorami – sieci: pracodawcami i uczelniami wyższymi¹⁵.**

Raport jest odpowiedzią na cele szczegółowe projektu, tzn. przygotowana analiza i synteza wniosków jest uchwyceniem empirycznie obserwowalnych mechanizmów wzajemnego warunkowania się jakości kompetencji absolwentów zdobytych na uczelni jako pokolenia nowych pracowników (określanych również jako millenijnych¹⁶) w stosunku do kompetencji i co ważne - funkcji oczekiwanych przez pracodawców. Trudno jednocześnie nie uwzględnić zależności, jakie kierunki studiów najlepiej sprzyjają karierom zawodowym absolwentów, a zatem są najbardziej dopasowane do potrzeb rynku pracy.

¹⁵ Por. Czarniawska B., *Trochę inna teoria organizacji*. Warszawa: Poltext, 2010, s.29-34. Rynek pracy i edukacji są „żywe” i w codziennym ich organizowaniu się obserwujemy konstruowanie i wzmacnianie się sieci działań, co oznacza że nie można efektywnie monitorować losów absolwentów nie uwzględniając wzajemnego współdziałania poszczególnych aktorów – sieci.

¹⁶ Janowska Z., *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, PWE, Warszawa 2010, s. 257. Na rynek pracy wkroczyło pokolenie pracobiorców urodzonych pod koniec XX wieku, o określonym systemie wartości, potrzeb i poglądów. Dobrze wykształceni i aktywni pracobiorcy ale jednocześnie bardziej skupieni na swoich potrzebach. Dla pracodawców to wyzwanie w zakresie rekrutacji, motywowania i oceniania i budowania poczucia tożsamości z zatrudniającym przedsiębiorstwem czy instytucją.

Prezentowana w raporcie diagnoza uporządkowana wokół głównych wątków problemowych wywiadów, uzupełniana jest na każdym etapie analizy przykładami z innych badań i dokumentów dotyczących monitoringu ścieżek zawodowych absolwentów, na które wskazują rozmówcy oraz oczywiście transkryptów wywiadu. Raport jest analizą danych pozyskanych w trakcie realizacji badań jakościowych w krakowskim środowisku akademickim i zebraniem opinii pośród władz rektorskich, dziekańskich i pełnomocników do spraw jakości kształcenia - jako reprezentantów tych organizacji, które zobowiązane są ustawowo do monitoringu karier zawodowych absolwentów. Krakowskie wyższe uczelnie, to potencjalni użytkownicy zoptymalizowanego systemu monitoringu losów absolwentów - Platformy EPAK, powstałej w ramach wdrażania projektu Politechniki Krakowskiej.

Celem badań było pozyskanie rzetelnych i trafnych danych na podstawie wiedzy i opinii przedstawicieli władz akademickich i ekspertów, którzy w codziennej rzeczywistości edukacyjnej zajmują się problematyką kształcenia na poszczególnych poziomach i kierunkach studiów, analizą potrzeb kompetencyjnych przyszłych absolwentów, czynnikami wzmacniającymi i osłabiającymi konkurencyjność młodych pracobiorców oraz przygotowaniem ich do podjęcia pracy zawodowej w odpowiedzi na sytuację rynku pracy lokalnego, *translokalnego* i dalszego.

Trudność w ocenie rzetelności zebranych w trakcie wywiadów informacji może wynikać jedynie z faktu, że wywiad jest nie tylko interakcją aktorów społecznych ale również komponentem procesu społecznego¹⁷. Polegamy na uczestnikach wywiadu – informatorach i ich własnych źródłach wiedzy. Stąd też raport zawiera analizę opinii przedstawicieli ośrodków akademickich kształcących w różnych dyscyplinach i do różnych gospodarczo obszarów rynku pracy. Taka łączna opinia wszystkich uczestników badania jest bardziej miarodajna od indywidualnych ocen. W raporcie zastosowana jest zasada triangulacji, tzn. przedstawiana i porównywana opinii wszystkich uczestników wywiadu, oddając im prawo do swobodnego formułowania oczekiwań co do narzędzia analitycznego „Raportów Platformy EPAK” i wykorzystania z Platformy EPAK. W prezentowanym opracowaniu raportowym przywołujemy dane spełniające nie tylko kryterium rzetelności, również trafności. Ze względu na specyfikę pozyskiwania poprzez poprzedzające wywiady jakościowe i definiowania danych o indywidualnych preferencjach i wymaganiach dotyczących raportów,

¹⁷ Łuczewski M., Bednarz –Łuczewska P., *Analiza dokumentów zastanych* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, tom 2, PWN, Warszawa 2012, s. 178

potrzebnych do konstruowania „Modułu raportowania”, otrzymana wiedza jest trafnym wskaźnikiem rodzaju i zawartości przyszłych raportów Platformy EPAK. Zebrany w trakcie realizacji wywiadów na temat „Modułu raportowania” - materiał empiryczny jest reprezentatywny i pełnowartościowy, a zatem umożliwia analizy na poziomie podstawowych kategorii analitycznych oraz na poziomie wieloczynnikowym. Tak jak w przypadku modułu „Ankieta absolwenta”, tak w postępowaniu badawczym nad „Modułem raportowania” kierowano się zasadą teorii ugruntowanej, dobierając się reprezentatywną próbę do badania – zastosowano teoretyczne pobieranie próbek¹⁸. Kluczowym celem badań było zebranie zestawienia oczekiwanych przez badanych przedstawicieli ośrodków akademickich opinii, na temat przetwarzania pozyskanych danych w „Ankiecie absolwenta”, preferowanego przez użytkowników formatu raportowania, a w efekcie ostatecznym technicznego i innowacyjnego narzędzia - założonej celami projektu Platformy EPAK. **Moduł raportowania** ma być w zamyśle projektodawców zamówionym na indywidualne potrzeby uczelni narzędziem dokumentującym i tłumaczącym zachowania na rynku pracy absolwentów oraz zawierającym interpretację tych zachowań, a także rekomendacje potencjalnych rozwiązań w zakresie dostosowywania rodzaju i jakości edukacji akademickiej do oczekiwań rynku pracy. Omówienie uzyskanych rezultatów badań zawarte w niniejszym raporcie ma charakter pragmatyczny.

Przeprowadzone badania w dalszej perspektywie w oparciu o wykorzystaną wiedzę na pierwszym etapie projektu „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku” będą skutkowały podniesieniem efektu sprawności procesu ankietowania absolwentów oraz agregowania i przetwarzania danych z badań nad społecznością absolwentów. W analizie przyjęto taką konwencję prezentacji danych faktograficznych i proceduralnych, aby możliwe było porównanie diagnozowanego i obserwowanego zjawiska pomiędzy poszczególnymi hierarchicznymi poziomami funkcji w uczelniach wyższych, uwzględniając zróżnicowanie poziomu decyzyjnego władz akademickich i ekspertów.

¹⁸ Hensel P., Glinka B., *Teoria ugruntowana* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, tom 1, PWN, Warszawa 2012, s. 89-92

1.1. Metodologia badań jakościowych. Potencjalne korzyści i ograniczenia budowaniu modułu raportowania

Celem kluczowym uzasadniającym potrzebę wdrażania projektu „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku” - jest znalezienie innowacyjnego i skutecznego rozwiązania dla zoptymalizowanego monitorowania ścieżek zawodowych absolwentów wyższych uczelni. Innymi słowy metody i techniki pomiaru wartości absolwenta w kontekście rynku pracy i zmian w dopasowaniu wykształconego pracobiorcy do warunków gospodarki opartej na wiedzy. Zasadniczym dążeniem projektodawcy innowacyjnej testowej platformy EPAK jest wielowymiarowa diagnoza oczekiwań dotyczących zakresu i charakteru danych, jakie powinna otrzymać zainteresowana wynikami monitoringu losów absolwentów uczelnia oraz sposobu ich prezentacji w **module raportowania**.

Współczesna gospodarka i społeczeństwo wzajemnie kreują swoją zmianę, zastępując dotychczasowe cechy, wyróżnikiem jakim jest wiedza. W państwach o wysokim zaangażowaniu wiedzy w rozwój gospodarki i społeczeństwa, miejsca pracy wymagają kreatywności, mobilności nie jako prawa ale jako obowiązku¹⁹. Wymagania wobec pracowników oscylują zatem wokół wykonywania własnej pracy, ale również kierowane są w stosunku do pracowników jako oczekiwania realizacji i recenzowania prac zespołowych. Rola **modułu raportowania** polega na holistycznym i jednocześnie szczegółowym informowaniu uczelni i pracodawców o wzajemnie sprzężonych oczekiwaniach w zakresie edukowania i zatrudniania młodych pracobiorców – wsparcie dla mechanizmów edukacyjnych oraz działań pracodawców. Jego idea polega na prezentowaniu zadeklarowanych przez uczelnie danych, ich analiz i wnioskowania na podstawie opinii respondentów, wywołanych w cyklicznie w realizowanej „Ankiecie absolwenta”. **Moduł raportowania** jako kluczowe opracowanie analityczne i diagnostyczne, kierowane do użytkowników - uczelni, po konsultacjach w gronie władz akademickich i ekspertów na temat zakresu, charakteru i wizualizacji umieszczanych opracowanych danych empirycznych jest realizowaniem dobrej praktyki „organizacji wiedzy”. Co ważne, wprowadzenie wywiadów jakościowych jako rodzaju konsultacji z reprezentacją zarządzających z poszczególnych wybranych poziomów

¹⁹ Hryniewicz J., *Gospodarka oparta na wiedzy a osobowość. Psychiczny koszt pracy i style kierowania*, Zarządzanie Zasobami Ludzkimi, Wyd. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, nr. 3-4, 2012, s. 83-100.

struktury uczelni - na etapie definiowania zapotrzebowania na raporty z monitoringu karier zawodowych absolwentów - pozwoli skatalogować oczekiwania, zgodnie ze specyfiką działań poszczególnych uczelni. Platforma EPAK jest natomiast zaprojektowanym miejscem implementowania i udostępniania wiedzy z monitoringu realnych oraz potencjalnych ścieżek zawodowych absolwentów, stanowiąc platformę wymiany doświadczeń i ewaluacji dla uczelni wyższych, pracodawców i absolwentów. „Moduł raportowania” jako publikowane opracowanie badań w intencji projektodawcy Politechniki Krakowskiej stanowi bodziec kreacji efektywnych rozwiązań w edukowaniu i kształtowaniu nowego pracobiorcy w gospodarce wiedzy.

Diagnoza zachowań absolwentów na rynku pracy, kosztu psychicznego i frustracji odczuwanych w nowym miejscu pracy lub na etapie jego poszukiwania, będzie możliwa po pierwsze, dzięki aktywnemu narzędziu „Ankieta absolwenta”, a po drugie cyklicznemu opracowaniu wyników ankiety sprofilowanych zgodnie z zapotrzebowaniem poszczególnych wyższych uczelni w „Module raportowania”. Wywiady jakościowe wśród reprezentantów różnych funkcji sprawowanych w uczelniach wyższych, których celem jest zaprojektowanie poprawnego z punktu widzenia użytkownika (uczelni wyższych) raportowania jest uwiarygodnieniem jakości badań - przestrzegania jednego z dwóch kryteriów oceny wyniku postępowania badawczego – „trafności badawczej”. Wzorzec zapotrzebowania na dane reprezentowane w **module raportowania** zgłoszony przez badanych przedstawicieli uczelni kształcących na kierunkach technicznych, ekonomicznych, zarządzania i bankowości, pedagogicznych oraz rolniczych, jest kluczowym dla konstruowania trafnego opisu diagnostycznego wyników badań nad losem absolwentów i rzetelnego wnioskowania. Przyjęta koncepcja postępowania empirycznego usuwa ryzyko niemiarodajnego **raportowania**, a tym samym niesatysfakcjonującego diagnostycznie i poznawczo opracowanego materiału uzyskanego w trakcie badań ankietowych, istotnego dla dalszego etapu budowania Platformy EPAK.

W trosce o etykę w realizowanym badaniu jakościowym uzyskano świadomą zgodę badanych na udział w wywiadach na temat „Modułu raportowania”. Następnie w dla celów niniejszego opracowania dokonano anonimizacji uczestników wywiadów z zachowaniem

„prawdomówności” wyników badań²⁰, tzn. bez zmieniania danych typu reprezentowanych akademickich jednostek organizacyjnych i poziomu funkcji.

Badania tak jak w przypadku badań nad „Modułem ankietowania”, miały charakter jakościowy, a zastosowane narzędzie badawcze typu wywiadu pogłębionego – *Individual in Depth Interview* (IDI). O przyjęciu podejścia jakościowego w procesie badania zdecydowały założenia konceptualizacji o zasadności pozyskania danych nacechowanych swą „miękkością” i o mniejszym poziomie standaryzacji. Przywołajmy metaforę ilustrującą badania jakościowe – „podróżnika”. „Wywiad jest postrzegany jako proces tworzenia wiedzy, nieodłącznie związany z jej procesem jej interpretowania”²¹ Metodologia badań jakościowych przyjmuje niewielką liczebnie pulę badanych podmiotów. Zastosowano schemat celowego i dogodnego doboru próby, a wybrano do badania tą samą grupę 20 osób z pięciu krakowskich uczelni różniących się lub zbliżonych profilem edukacyjnym oraz przyjętym kryterium trzech poziomów struktury organizacyjnej dla każdej z badanych uczelni: poziomu funkcji rektorskich, dziekanów oraz ekspertów - specjalistów odpowiedzialnych za jakość kształcenia akademickiego. Zatem zebrany materiał źródłowy pochodzi z pięciu ośrodków akademickich, kształcących przyszłe kadry inżynierskie, ekonomistów, bankowców i kadre zarządzającą oraz kadry dla obsługi rolnictwa. Rozmówcami były osoby posiadające miarodajne informacje na temat kierunków i specyfiki kształcenia przyszłych kadr pracowników dla potrzeb wszystkich sektorów rynku gospodarczego. Uzyskany materiał faktograficzny i proceduralny stanowi podstawę do całościowej diagnozy problematyki korelacji aktywności uczelni wyższych od których oczekuje się nowych jakościowo działań i aktywności absolwentów. W konsekwencji pozwoliło to poznać nie tylko jak uczestniczący w badaniach reprezentanci poszczególnych funkcji w zarządzaniu wyższą uczelnią postrzegają przyjęty do badania obszar rzeczywistości. Co ważne dla tej części projektu Politechniki Krakowskiej, jak definiują swoje potrzeby operacyjne - wykorzystywania dokumentów opracowanych w formie raportów i zestawień z badań na temat losów zawodowych społeczności absolwentów poszczególnych typów uczelni. Przeszkodą w opracowywaniu wyników badań, może być to, mimo, że raport istnieje, to jego adresat

²⁰ W badaniach jakościowych bardzo ważną kwestią jest ochrona danych oraz tożsamości uczestników badania i zagwarantowanie anonimowości badanym podczas publikacji wyników. Por.: Ciuk S., Latusek – Jurczak D., *Etyka w badaniach jakościowych* [w:] D. Jemielniak (red.), *Badania jakościowe. Podejścia i teorie*. Tom 1, Warszawa: PWN, 2012, s.31

²¹ Gudkova S., *Wywiad w badaniach jakościowych* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, tom 2, PWN, Warszawa 2012, s. 112

może nie dostrzegać jego użyteczności. Jak sobie radzić z takiego typu problemami? Zrealizowane wywiady stanowią rodzaj preparacji, pozwalając na głębszą analizę. Badania jakościowe pozwalają nam rozpoznać wiele kwestii, które wymagają pogłębionego diagnozowania poglądów i postaw badanych, co nie jest możliwe przy korzystaniu z metod ilościowych - zorientowanych na diagnozę kierunku i natężenia zmian. Wywiady jakościowe miały duży walor eksploracyjny – pozwalając identyfikować kategorie oczekiwanych wiadomych, mogących znaleźć swoje odbicie w formule opracowań z badań – **module raportowania**. Wywiady *IDI* są niezastąpione w badaniach m.in.: ekspertów, liderów opinii, osób trudno dostępnych (zajmujących kluczowe stanowiska w organizacjach i instytucjach), odpowiedzialnych za politykę edukacyjną.

Wskazmy jeszcze na wartość dodaną prowadzonych badań w projekcie Politechniki Krakowskiej w ramach „metodologii raportowania”. Postępowanie jakościowe badawcze w tym wypadku nosi znamiona *action research* – badań w działaniu. Skąd takie umocnienie? Jest to strategia w badaniach społecznych polegająca na zaproszeniu do badań społeczności głównie lokalnej partycypującej w tych samych problemach społecznych czy środowiskowych²². Co prawda monitoring losów absolwentów nie jest przedmiotem zainteresowania i obowiązku lokalnego środowiska akademickiego ale ogólnopolskiego, jednakże zaproszenie reprezentantów krakowskich uczelni do badań i potrzeba diagnozowania sytuacji absolwenta po pierwsze na regionalnym rynku pracy (jego najbliższym), kolejno dalszym, wpisuje się w *action research*. Uczestniczący w wywiadach reprezentanci różnych funkcji w zarządzaniu organizacyjnym jednostkami akademickimi, poprzez fakt uczestnictwa w badaniach, stworzyli uczącą się wspólną sieć (**moduł raportowania** ma być przestrzenią wiedzy o funkcjach i dysfunkcjach relacji środowisko akademickie a środowisko pracodawców) zbierającą potrzebne dane i interpretującą je, werbującą interesariuszy, angażującą się w kolejne etapy badań, aż do wypracowania satysfakcjonującego wszystkich aktorów sieci rozwiązań. Dla projektodawcy - Politechniki Krakowskiej postępowanie badawcze o cechach *action research* rozpoczęło się na etapie wyboru populacji do badania (20 rozmówców) – stworzenia grupy zainteresowanych

²² Greenwood D. J., *Action research, czyli o badaniach w działaniu* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, tom 1, PWN, Warszawa 2012, s. 115-122.

„Modułem ankietowania” i „Modułem raportowania” beneficjentów. W tym wypadku rola projektodawcy badań polega na pomocy dla uczelni – o różnym profilu kształcenia, w rozwiązaniu problemu kompleksowego wywiązywania się z obowiązku ustawowego monitoringu ścieżek kariery zawodowej absolwentów, poprzez gromadzenie zasobu zadeklarowanych przez rozmówców danych i informacji.

Przygotowany raport jest analizą wywiadów częściowo ustrukturyzowanych, opartych na scenariuszu pytań otwartych, podporządkowanych przyjętej problematyce badawczej i rekonstruowanej z punktu widzenia badanych. Źródłem opinii były przede wszystkim pytania najczęściej rozpoczynające się w pierwszej od „jak”, a następnie „dlaczego”, dające respondentom możliwość formułowania odpowiedzi w sposób indywidualny i swobodny. Struktura wywiadu oparta o główne wątki badawcze zawiera sześć obszarów, z pogrupowanymi diagnostycznymi dyspozycjami do wywiadu, wskazanymi jako kluczowe dla „metodologii raportowania”.

Pierwszy obszar: projektowana Platforma EPAK jest planowaną przestrzenią przetwarzania danych faktograficznych i proceduralnych wywołanych w trakcie badań ankietowych populacji absolwentów. Dyspozycje do wywiadu w tym obszarze odniesiono do wskazania kategorii danych, jakie powinny trafić do systemu przetwarzania danych – **modułu raportowania**, ze wskazaniem poziomu szczegółowości w raportach w poszczególnych grupach docelowych (pełniących funkcję we władzach rektorskich, na poziomie dziekanów oraz pełnomocników do spraw jakości kształcenia). Ponadto pytania skierowane do respondentów ukierunkowane zostały na problemy decyzyjne uczelni, dla których może stanowić wsparcie moduł raportu Platformy EPAK.

Drugi obszar: dyspozycje do wywiadu sprofilowane zostały na technicznie zaprojektowane formy prezentacji raportu (np. szablony pozwalające na samodzielne lub standardowe wyszukiwanie danych; oczekiwanie automatycznych szablonów o standaryzowanym i ustrukturyzowanym układzie - docelowo dla wszystkich beneficjentów lub z wprowadzonym zróżnicowaniem w sprawowanej funkcji; uwzględnienie czasu edytowania – dla poszczególnych roczników – danych raportowych). W scenariuszu wywiadu w drugim obszarze uwzględniono również możliwość dopytania o opcję samodzielnego definiowania kryteriów generowanych z systemu modułu raportowania danych cząstkowych i całościowego raportu. Do tego obszaru należy również zakwalifikować dyspozycje do pytań

o czynniki decydujące o przetrwaniu źródła danych raportowych, tzn. zestawienia analiz dla określonej populacji użytkowników raportu w określonym czasie z możliwością zapisywania, archiwizowania i publikowania (m.in. pytanie o miejsce – zakładkę na Platformie EPAK).

Trzeci obszar: zarezerwowany został dla dyspozycji do wywiadu i pytań szczegółowych o preferowane formy prezentacji wyników badań z uwzględnieniem wizualizacji wyników (form wykresów, tabel i języka opisu). Zadaniem osoby prowadzącej wywiad było również w tym obszarze uzyskanie pełnowartościowych informacji w odniesieniu do kwestii edytowania i archiwizowania raportów, tzn. preferowanych grupy odbiorców, w tym odbiorców zewnętrznych. Pytania szczegółowe kierowane do pracowników funkcyjnych uczelni wyższych miały testować możliwość upublicznienia raportów - komu (władze uczelni określonego poziomu, pozostali pracownicy, absolwenci, pracodawcy, instytucje około akademickie, wybrani adresaci)? w jakiej skali (uczelni, wydziału, kierunku, inne instytucje i organizacje)? jaka struktura i zakres szczegółowości?

Czwarty obszar: dyspozycje do pytań w wywiadzie oscylowały wokół budowy bazy danych absolwentów i okresów jej aktualizacji. Zamierzeniem badaczy w formułowanych pytaniach było odniesienie się do kwestii operacyjnych – transferu danych bazy absolwentów w ramach Platformy EPAK i wykorzystania systemu informatycznego obsługującego dziekanaty (HMS, USOS, SUSHI i inne)

Piąty obszar: został zarezerwowany w strukturze wywiadu na dodatkowe sugestie ze strony rozmówców, będących w trakcie wywiadu w roli eksperta, a dotyczące tworzonego narzędzia Platformy EPAK.

Przedstawione w raporcie analizy i wynikające z nich wnioski w zakresie metodologii raportowania wyników badań populacji absolwentów i implementacji na Platformie EPAK, zostały w trakcie odpowiednich momentów wywiadów uzupełnione o zagadnienia szczegółowe, formułowane bezpośrednio w trakcie rozmowy jako pytania pogłębiające.

Celem opracowania raportowego na temat „Metodologii raportowania” było uporządkowanie i opracowanie zgodnie z kryteriami ewaluacyjnymi: trafności, spójności, efektywności i użyteczności – opinii ekspertów akademickich na temat formy graficznej, zakresu i poziomu szczegółowości raportów z opracowaniem wyników badań wśród społeczności absolwentów. Dodatkowym istotnym problemem zawartym w opracowanym

raporcie na potrzeby zadania „Metodologia raportowania” są treści odnoszące się do stopnia upublicznia danych raportowych oraz transparentności elektronicznej Platformy EPAK. Na poziomie kryterium trafności, w raporcie określono jakie informacje zawarte w module raportowania z badań nad absolwentami będą odpowiadać potrzebom rozwiązywania problemów uczelni w zakresie edukacji i komunikowania się absolwentów z pracodawcami. Kryterium spójności odzwierciedla komplementarność danych zapotrzebowanych przez uczelnie w module raportowania w odniesieniu do ich technicznie opracowanej prezentacji graficznej, m.in. szablonów i zakresów informacji w nich zawartych, możliwości edytowania, publikowania i archiwizowania. Kryterium efektywności w analizach raportu jest weryfikacją szacunkową przyjętych rozwiązań technicznych i innowacyjnych w prezentowaniu danych w „Module raportowania z badań nad absolwentami” w stosunku do oczekiwań korzystających z Platformy EPAK grup docelowych (uczelni wyższych). Ostanie z kryteriów ewaluacyjnych – użyteczności, pozwala na sprawdzenie w jakim zakresie dane zawarte w „Module raportowania” (a wskazywane przez przedstawicieli uczelni w trakcie prowadzonych z nimi wywiadów) są funkcjonalne i na ile stanowiąc rezultat trwały pomogą w rozwiązywaniu problemów uczelni w zakresie trafnego kierunku edukowania – adekwatnego do wymogów rynku pracy.

Prezentowany raport wraz z listą rekomendacji jest łączeniem sfery eksplanacyjnej i diagnostycznej (charakterystyka i uwarunkowania postaw prozawodowych absolwentów uczelni w kontekście działań samych uczelni) ze sferą pragmatyczną (projektowaniem działań uczelni, ich logiki i konsekwencji w świetle wyników raportów) i interaktywnym podejściem do procesu badania, będącego jednocześnie procesem uczenia się współpracy pomiędzy uczelniami, pracodawcami oraz stroną trzecią absolwentami.

2. Preferowane formy prezentacji wyników raportu w „Module raportowania”

Pracownicy funkcyjni uczelni wyższych - (rektorzy, prorektorzy, dziekani opiekunowie roku i pełnomocnicy ds. jakości kształcenia) będą użytkownikami i odbiorcami danych zgromadzonych na platformie EPAK. Troską twórców projektu jest, by forma prezentacji danych była jak najbardziej przyjazna dla odbiorców. Stąd jedno z pytań dotyczących raportowania dotyczyło formy przedstawienia danych. Generalnie większość opinii badanych osób wskazuje na większą użyteczność zaawansowanych postaci przetworzenia danych liczbowych - tabele, wykresy diagramy. Nie są to jednak identyczne opinie, podobnie jak i motywacja temu towarzysząc jest różna.

Na poziomie rektorów podkreśla się przydatność wykresów, schematów, zestawienia tabelaryczne, operowanie kolorami, odwoływanie się do pamięci wzrokowej – to są najczęstsze uzasadnienia towarzyszące takiemu wyborowi. Rozmówcy jednak często twierdzą, że nie wyobrażają sobie suchego zestawienia cyfr. Stąd podają dalsze propozycje rozwiązań uzupełniających – po pierwsze komentarze twórców raportu, po drugie – cytaty opinii i głosów badanych. Takie rozwiązanie zyskało nazwę „wersja hybrydowa”.

(...) nie wyobrażam sobie raportu, który będzie przedstawiony tylko w postaci samych liczb lub tylko samych komentarzy, więc jedno i drugie. Są pewne rzeczy mierzalne, które można za pomocą wykresów zestawień tabelarycznych przedstawić, ale są pewne aspekty jakościowe trudno mierzalne, bo nie da się dzisiaj wszystkiego podporządkować w pewnej metodyce pomiaru, (...)są pewne rzeczy niemierzalne, gdzie można byłoby po prostu raczej a nawet konieczne jest zaawansowanie pewnych komentarzy. Dla mnie ta budowa wtedy ma sens, bo i jest jedno i drugie.

Są też osoby badane (nieliczne), które preferują czyste zestawienia tabelaryczne i twierdzą, że mogą z nich wygenerować własnymi siłami obszerny opis. Z kolei dla innych rozmówców tabele są nieczytelne i lepszym rozwiązaniem jest wykres. Rozmówcy podkreślają także, że dane powinny być przedstawione syntetycznie (*nie jesteśmy socjologami*), i z dużą troską o dobór właściwych danych, gdyż nadmiar informacji czyni raport nieczytelny.

Koncepcja mapy przedstawiającej rozkład terytorialny zatrudnienia absolwentów uczelni w poszczególnych województwach w Polsce wraz z możliwością wygenerowania informacji o typie zajmowanego stanowiska i innych informacji opisujących aktualną pozycję zawodową zyskała wielkie uznanie. Niektórzy dodają nawet że proponowany terytorialny ogląd należy rozszerzyć na całą Europę, gdyż absolwenci uczelni w poszukiwaniu prac migrują z Polski.

Uważam, że była by ciekawa. Tutaj tylko bym podpowiedział (...) żeby wziąć nie Polskę, ale Europę, bo nasi absolwenci wędrują po całym świecie. Warto także ich pytać o źródła sukcesu czy też powody wyjazdu.

Podczas wywiadów z rozmówcami na szczelbu dziekana pojawiała się sugestia, że dane liczbowe powinny być przekazane w takiej postaci, by upoważniony czytający mógł je dalej przetwarzać w zależności od swoich potrzeb. *Tylko tabele, wykresy, my sobie sami zinterpretujemy. Zdecydowanie tabelki, wykresy, liczby.* Podobnie jak w przypadku rektorów, forma graficznego przedstawienia danych uważana jest za łatwiejszą w odbiorze, bardziej czytelną. Jednak zwraca się uwagę, że w zależności od preferencji czytelnika/odbiorcy jedna wybrana forma nie powinna zamykać dostępu do innej do innej:

Mamy wykres ale powinniśmy mieć możliwość dotarcia , -wygenerowania tabeli , która daje te same dane, bo może będziemy chcieć to jeszcze inaczej przetworzyć (dane), niż przewidział to program.

Także w tej grupie dodatkowy opis słowny (opis w języku naturalnym) jest rzadziej postrzegany jako przydatny, a jeśli już, to pod warunkiem zachowania charakteru generalizacji: „*tak, opis na zasadzie: większy mniejszy, lepiej-gorzej*”. Ponadto komentarze słowne są oceniane jako mniej obiektywne: *Nie, opisowa analiza jest napisana przez człowieka i w efekcie jest już czyjś poglądem. Liczby są wystarczające.*

Co więcej – w opinii niektórych rozmówców dane jakościowe mogą być również przedstawione w postaci liczbowej:

cechy jakościowe, można dokonać pewnego kodowania - to znaczy dokonać, tak

sformułować pytanie typu jakościowego, że można przyporządkować pewną wartość liczbową i pogrupować w postaci liczb. (...). Wtedy po prostu tego typu pytanie sprowadza się do pewnych wartości liczbowych, zestawienia takich wartości liczbowych daje pełniejszy obraz.

Opinie specjalistów od jakości kształcenia podkreślają konieczność elastycznego charakteru przedstawień danych dotyczących losów absolwentów. Podobnie jak w przypadku dwóch poprzednich kategorii rozmówców preferują dane liczbowe tabelaryczne i wykresy ze względu na łatwość ich analizy. Wykresy są cenne ze względu na fakt, że kształt krzywej pozwala zapoznać się szybko z trendami (wzrost, spadek danej cechy) Warto założyć możliwość przekształcania danych z jednej postaci np. wykres na tabelę.

Gdyby była taka możliwość, że platforma jest interaktywna, czyli, że ja jednym kliknięciem mówię, że chcę mieć informację w postaci tabelarycznej, a innym kliknięciem, że chcę mieć w postaci wykresy, to byłoby dla mnie najbardziej wygodne.

Jeżeli ja mogę zobaczyć pewne dane w formie tabelarycznej i wykresu, to być może tego typu forma byłaby najciekawsza, że najpierw dostaję informacje w postaci wykresu, a potem interesują mnie szczegóły, więc to rozwijam i chcę mieć konkretne dane w formie tabelarycznej.

Rozbudowanie informacji i poszerzenie jej o formę nakładki w postaci mapy pozwalającej na określenie, gdzie zatrudnieni są absolwenci, na jakim stanowisku, w jakiej branży itp. – i że taki raport może być generowany automatycznie przez system jako uzupełnienie do poprzedniej formy dla prawie wszystkich rozmówców jest wartościowym rozwiązaniem.

Zdanie badanych opiekunów roku. Opiekunowie studiów niekoniecznie mają podobne zdanie. I tak, podkreśla się tu wagę komentarzy słownych, co w tym konkretnym przypadku może być spowodowane niewielką liczbą studentów; ten sam rozmówca obawia się, że strona techniczna raportu narzuci charakter interpretacji i stąd woli sam przygotować, np. korzystając z Excela, zestawienie na podstawie danych cyfrowych.

Jeśli liczba (absolwentów) będzie większa i będzie się okazywało, że to właśnie ja będę potrzebował przedstawić jakieś wyniki na zebraniach, czy też moim zwierzchnikom - to wtedy oczywiście potrzebne będą jakieś statystyki, jakieś liczbowe zestawienia, tabele.

Najchętniej wartości liczbowe, zawsze tabelki można zamienić na cokolwiek (...) Inaczej - ja nie chciałbym by te raporty podawały jakieś gotowe sposoby prezentacji.

(...) ja nie chcę wybierać z pośród proponowanych, ja chce sobie ja sam zbudować, zaprojektować.

Podobnie rzecz ma się z mapą rozkładu terytorialnego absolwentów.

Inaczej, jakiegokolwiek interfejsy nakładkowe (a taką jest np. ta mapa) byłyby na te dane tabelaryczne nałożone, nie mogą one ograniczyć dostępu do danych tabelarycznych. Wy sobie wymyślajcie jakie chcecie mapy ja będę korzystał formy tabelarycznej.

Inni rozmówcy są mniej kategoryczni i uważają, że mapa to dobry pomysł, podobnie jak komentarze słowne do zaprezentowanych tabelarycznie liczb. *Najbardziej przydatne dla nas byłoby coś, co zawiera tabele, rysunki albo możliwość wygenerowania rysunków na podstawie zgromadzonych tabel.* Jest to podobnie jak uprzednio zwrócenie uwagi na konieczność elastycznego podejścia do danych i uwzględnienie możliwości łatwej zmiany formy z wykresu na tabelę.

Raport powinien być w takiej postaci, żeby go można było dalej przetwarzać. Więc też tutaj państwo jako twórcy tego systemu zaproponują jakiś sposób przechowywania i to powiedzmy będzie dla osób, które będą chciały się zapoznać z tymi raportami jako dokumentami, które przeczytają. Oczywiście nie ma żadnych przeciwwskazań, żeby je przechowywać, ale cenniejszym elementem będzie to, że te dane, które są w poszczególnych raportach, będą przechowywane w taki sposób, że będzie można je dalej przetwarzać w sposób automatyczny.

Inne opinie dotyczą technologii, która powinna być prosta i łatwa w obsłudze - raporty powinny ukazywać się „z automatu” po wciśnięciu klawisza, prosta forma, do klawisza na klawiaturze powinna być przypisane określona funkcja - wyświetlanie potrzebnych danych. Cenna byłaby także samodzielność w podejściu do wyszukiwanych i przetwarzania danych.

(...) ja bym to sobie wyobrażał właściwie tak, że można wygenerować pojedynczy moduł, czyli odpowiedzieć na konkretne jedno pytanie (...).

Dynamiczny układ raportu i możliwość przestrzennego analizowania, a także możliwość dodawania przez skojarzenia dodatkowych elementów, czynią, że ma to sens.

Podsumowując ten fragment badań stwierdzić można, iż badane osoby w większości wypadków akceptują graficzną formę przedstawienia danych traktując analizę słowną (wygenerowaną w języku naturalnym) jako ich uzupełnienie ważne, ale nie dla wszystkich konieczne. Preferowana forma to: tabele i wykresy. Diagramy (słupkowe, kołowe i inne) - zdecydowanie rzadziej są wspomniane (w zasadzie tylko jedna osoba o nich wspomniała). Proponowana mapa rozkładu terytorialnego jest uważana za dobry pomysł, aczkolwiek nie u wszystkich budzi entuzjazm - jeden głos był wręcz sceptyczny.

Podkreśla się konieczność uwzględnienia indywidualnych preferencji odbiorcy – stąd postulat elastycznych form prezentacji mogącej za pomocą prostej operacji przeistoczyć się z jednego typu np. tabeli na inny – np. wykres. Osoby o większych kompetencjach komputerowych podkreślają, że ważne jest dla nich możliwość samodzielnej pracy na z danymi, zgodnie z potrzebą chwili.

Warto podkreślić, iż nie ma znaczących różnic pomiędzy opiniami osób funkcjonujących na różnym szczeblu uczelni. Czytając wywiady odnosi się wrażenie, że kształt narzędzia, którego dotyczy wywiad nie jest rozmówcom znany, bądź nie rozumieją jego istoty. Odpowiedzi charakteryzują się dużym stopniem ogólności, oderwaniem od konkretności. W większości wypadków widać niechęć do opisu słownego

i nadmierną ufność w wykresy. Można odnieść wrażenie, że badane osoby nie znają innych form prezentacji danych możliwych do wygenerowania za pomocą nowoczesnych programów analizy danych jak choćby SPSS. Zestawienie opinii rozmówców dotyczących preferowanych form raportu w tabeli 1.

Zróżnicowane sposoby opracowywania danych diagramy, wykresy kołowe, słupkowe, czy inne mniej są znane rozmówcom i swoje uwagi zamykają terminem wykres, krzywa.

Tab. 1. Preferowane formy raportu

<p>Typ uczelni</p> <p>Funkcje</p>	<p>Uczelnie o profilu technicznym</p>	<p>Uczelnie o profilu ekonomicznym</p>	<p>Uczelnie o profilu pedagogicznym</p>	<p>Uczelnie o profilu rolniczym</p>	<p>Uczelnie o profilu ekonomicznym, bankowym</p>
<p>Rektorzy, prorektorzy, przewodniczący komisji senackich</p>	<p>Forma hybrydowa – tabele i wykresy, mobilność wybierania wątków</p> <p>Mapa rozkładu terytorialnego absolwentów</p>	<p>Tabela oraz zwięzłe podsumowanie.</p> <p>Mapa absolwentów uwzględniająca także Europę.</p>		<p>Raport w postaci tabeli oraz komentarz słowny , mapa także.</p>	<p>Wykresy i tabele dotyczą danych ilościowych, komentarz słowny krótki operujący spolaryzowanymi kategoriami np. dobry – zły.</p>
<p>Pełnomocnicy rektora do spraw kształcenia</p>	<p>Wykres i forma tabelaryczna</p> <p>wykres powinien być na tyle mobilny, by interesujące dane można było przetworzyć w tabele pokazujące zależności</p>	<p>Tabela, wykres, opis słowny - jakie płyną z tego wnioski.</p>		<p>Danym liczbowym w różnej postaci powinien towarzyszyć komentarz słowny.</p>	<p>wykresy, tabele, krótkie opisy słowne, cytaty z wypowiedzi badanych</p>

Dziekani i prodziekani	Forma graficzna, ale z możliwością dalszej transformacji w postaci jaka jest najbardziej przydatna dla czytającego	Preferowana forma graficzna, liczbowa także bo lepiej służy dalszym analizom, w trzeciej kolejności opis słowny	Tabele, wykresy, bez interpretacji słownej.	Wykres i tabela, możliwość samodzielnego poszukiwania korelacji pomiędzy zmiennymi trochę oddanymi w systemie, archiwizacja danych	Wizualizacja danych w wykresy typu kołowego, słupkowego, histogramy, przy danych jakościowych – również prezentacja liczbowa.
Opiekunowie roku lub specjalności/ kierunku	Wystarczy dostęp do danych liczbowych, interpretacja i opracowanie może zrobić osoba zainteresowana. Niechęć wobec jakiejś narzuconej formy raportu.	Tabele, rysunki albo możliwość wygenerowania rysunków na podstawie tabel. Plus słowa opisu	Dane liczbowe, procentowe	j.w.(wspólny wywiad)	

Źródło: opracowanie własne

3. Udostępnianie raportów - preferowane grupy odbiorców w opinii pracowników funkcyjnych uczelni wyższych

Dane zawarte na platformie EPAK mogą stanowić przedmiot zainteresowania różnych grup zewnętrznych - przyszłych studentów, absolwentów, pracodawców, innych uczelni jak i wewnętrznych – studentów, pracowników naukowych, w tym pracowników funkcyjnych. Jako że dane te niosą ze sobą bardzo pokaźny zasób informacji różnego typu, ważne jest ustalenie kto i jakim stopniu powinien mieć do nich dostęp:

„Pojawia się pytanie, czy przechowywane na EPAK raporty (np. w zakładce ulubione) mogą być dostępne dla absolwentów danego rocznika? jeśli tak, czy w skali całej uczelni, wydziału, kierunku? jeśli nie jesteście dzisiaj państwo pewni, to czy chcielibyście mieć możliwość wyboru takiej opcji w przyszłości?

Podobny problem dotyczy innych potencjalnych innych użytkowników EPAK – Czy chcielibyście mieć możliwość upublicznienia wybranych raportów innym użytkownikom platformy np. innym uczelniom, pracodawcom, kandydatom na studia? Jeśli tak to - proszę podać preferowany układ danych, stopień szczegółowości.”

Poziom rektorów. Po pierwsze rozmówcy zgadzają się, że informacje zawarte w raporcie powinny znać władze uczelni - rektorzy i dziekani uczelni, której absolwentów raport dotyczy. Niektóre elementy raportu – trudno w chwili obecnej powiedzieć jakie – jest na to zbyt wcześnie, ale generalnie chodzi o te, które niosą pozytywne informacje - powinny być upublicznione jako rodzaj promocji uczelni w szerszym środowisku. Ta okoliczność jednak w opinii wielu rozmówców może rodzić pewne zagrożenia: dla niektórych oznacza to powstanie niekontrolowanych negatywnych opinii na temat różnych uczelni.

Wszyscy, oczywiście, że tak, natomiast tutaj Pani spotka opór ze strony innych uczelni, bo gdyby niemoderowane opinie na temat innych uczelni się pojawiały to mielibyśmy po prostu kociół, polski kociół.

Stąd też zapewne u innych rozmówców tego szczebla pojawia się sugestia, by publikowanie raportu jako dokumentu ogólnodostępnego było obligatoryjne dla wszystkich uczelni, które postrzegane są jako konkurencja:

Żeby ta sytuacja była zdrowa, to nie wydaje mi się żeby ta informacja była udostępniana jednej uczelni o drugiej. Ale w momencie, gdy taką informację dostaje ktoś z zewnątrz to wiadomo, że ona już idzie w świat.

Jeśli chodzi o możliwość dostępu do raportu dla absolwentów, rozmówcy zdają sobie sprawę, że absolwent wypełniając ankietę będzie oczekiwał dostępu do wyników ale nie zawsze są zwolennikami tego rozwiązania:

Jeśli chodzi o absolwentów, to też pewnie bym się pewnie zastanawiał, trudno mi teraz odpowiedzieć, żeby ewentualnie ci absolwenci, którzy będą wypełniali ankietę, żeby się dowiedzieli jak innym się powadzi, pewnie w jakimś ograniczonym zakresie (...).

Ankietowanie studenta powinno nastąpić nie wcześniej niż w rok po otrzymaniu dyplomu. Inne grupy, które można zapoznać z raportem – według jednego z rektorów - warto taką grupę odbiorców rozciągnąć na kandydatów do danej uczelni, bo to może urealnić ich oczekiwania i roszczenia, pokazać prawdę o życiu zawodowym po skończeniu studiów.

Poziom dziekanów. Opinie o możliwości udostępniania danych są inaczej postrzegane na poziomie dziekanów - generalnie transparentność jest dobrą cechą, ale też istnieje konkurencja na zewnątrz uczelni i jeśli w raporcie znajdują się negatywne dane na temat uczelni, to jest to dla tej uczelni sytuacja niekorzystna, która zostanie wykorzystana przez inne jednostki akademickie. Co więcej, została przedstawiona opinia, że wewnątrz uczelni także istnieje konkurencja pomiędzy wydziałami, stąd o ile oczywiste jest, że rektor powinien znać raport, to dostęp do niego dla wszystkich dziekanów jest dyskusyjny ze względu na świadomość tej międzywydziałowej konkurencji. Tym niemniej podkreślane są dobre strony ogólnouczelnianego dostępu do raportu - może on być narzędziem

dyscyplinowania działań wydziałów i stanowić może sposób wymuszania podniesienia poziomu nauczania.

To jest do przedyskutowania, niewątpliwie takie wyniki można pokazywać na wydziale. Jeśli chcemy kogoś przekonać by coś zmienił to można mu pokazać i powiedzieć, że jego absolwenci są na bezrobociu.

Pytanie sformułowane w kierunku rozmówcy: „Czy nie uważa pan panie dziekanie, że można by rozważyć, by każdy z absolwentów który wypełnił ankietę na Platformie po roku, po trzech latach i 5 latach, miał możliwość takiego uczciwego podglądnięcia wyników swojego rocznika?”

Dziekani, znajdujący się bliżej studentów w większości wypadków widzą konieczność udostępnienia raportów absolwentom. Jest nagroda za trud włożony w wypełnienie ankiety, daje informacje, jak innym osobom w skali całego rocznika do którego student należał, powiodło się po studiach – zwłaszcza jeśli raport będzie operował danymi dotyczącymi wysokości dochodów, osiągniętej pozycji zawodowej. Jeśli chodzi o skalę uczelni dziekani przyznają sobie prawo decydowania o tym, komu i w jakim stopniu udostępnić raport:

Dziekan powinien być wyposażony w instrumenty, komu dać dostęp i na jakim poziomie. (...) Można rozważyć kwestię, czy cały raport powinien być dostępny czy np. jakieś jego fragmenty, inne dla poszczególnych grup odbiorców.

Generalnie należy pozostawić w rękach dziekanów, rektorów, opiekunów specjalności możliwość, ile informacji raportu należy udostępnić. Pojawiają się także głosy (rzadkie), że absolwenci nie powinni mieć dostępu do danych – ze względu na możliwość rozpowszechnienia negatywnych opinii na serwisach społecznościowych.

Ale ci, którzy wypełnili ankietę, mogliby mieć dostęp do nich w jakiejś perspektywie

czasowej. Ogólny obraz absolwentów – o wyższym poziomie ogólności można by pokazać kandydatom na studia.

Wśród rozmówców nie ma zastrzeżeń co do konieczności udostępnienia raportów pracodawcom. Jednocześnie wydaje się, że istnieje niezrozumienie i niewiedza na jakiej zasadzie to powinno nastąpić. Inne grupy rozważane jako ewentualni odbiorcy raportu to dyrektorzy instytutów (na Uniwersytecie Pedagogicznym instytuty i ich dyrektorzy to podstawowa jednostka organizacyjna uczelni podczas gdy na pozostałych to wydziały i dziekani). Zwracana jest także uwaga, że raport dotyczy jakości kształcenia i nie można go utajniać:

To jest w tej chwili również obowiązek, ustawa nam nakazuje publikowanie wszelkich raportów związanych z jakością kształcenia, a absolwenci są włączeni w system jakości kształcenia na swoich uczelniach, więc publikacje są konieczne. Zresztą jestem zwolennikiem publikowania danych a nie ich ukrywania, bo dzisiaj nie ma potrzeby ukrywania jak kto prowadzi zajęcia, uważam, że na poziomie określonej ogólności.

Podsumowując analizowany segment wywiadów można stwierdzić, że opinie co do udostępniania raportu na stronie www są rozstrzelone. Najwięcej zastrzeżeń budzi fakt, że raport może być odczytany przez inne uczelnie. Szczególnie dużo obaw dotyczy udostępnienia raportów innym uczelniom z lęku przed wykorzystaniem ich jako czynnika konkurencji. W zasadzie w opinii każdego rozmówcy pojawia się taka obawa.

Nie ma zastrzeżeń co do konieczności dostępu dla pracodawców. Rozmówcy są świadomi, że brak tego dostępu byłby sygnałem, że uczelnie nie widzi możliwości współpracy uczelnia – przemysł i świadczyłoby źle o uczelni.

Dość często zarówno wśród rozmówców ze szkół wyższych państwowych jak i prywatnych pojawia się opinia, by stopniować uprawnienia związane z dostępem do informacji - niektóre osoby powinny mieć większy, inne mniejszy podobnie jak niektóre dane powinny być ogólnie dostępne, inne – tylko dla niektórych. Brak tu sprecyzowania, jaka zasada przy tym

stopniowaniu powinna obowiązywać. To zróżnicowanie poziomów informacji – ogólny i szczegółowy w zależności od odbiorcy powtarza się często w opiniach badanych osób bez względu na rodzaj sprawowanej funkcji i stanowisko.

Podsumowując można stwierdzić, iż w opinii rozmówców najważniejszym decydem odnośnie losów raportu powinna być uczelnia poprzez osobę rektora. Raporty powinny być udostępniane, ale w zasadzie w odniesieniu do każdej grupy potencjalnych odbiorców pojawiają się jakieś zastrzeżenia:

Absolwenci - gdyż mogą rozpowszechnić negatywne opinie o uczelni jeśli takie znajdą się w raporcie;

Pracownicy funkcyjni uczelni - gdyż mogą traktować raporty jako element rywalizacji międzywydziałowej;

Inne uczelnie – mogą w opinii niektórych rozmówców otrzymać broń w rywalizacji o studenta;

Grupy wobec których są najmniejsze zastrzeżenia to **pracodawcy** oraz **kandydaci na studia** – która to kategoria została wprowadzona przez jednego z rozmówców.

Generalnie czytelnik może odnieść wrażenie, że publikowanie raportu i pokazywanie uogólnionych danych liczbowych w zależności od roku urodzenia, płci, i innych danych demograficznych budzi niepokój rozmówców nie tylko ze względu na ewentualną konkurencję, ale w ogóle ze względu na to, że dane są publikowane. Jest to stanowisko raczej powszechne niż wyjątkowe. Jednocześnie jak się wydaje, rozmówcy nie mają wiedzy na temat badań socjologicznych i specyfiki raportu zbiorczego – obawiają się o tzw. dane wrażliwe i naruszenie ustawy o ochronie danych osobowych - co oznacza brak wiedzy o tym, że badania operują danymi liczbowymi i procentami a nie danymi osobowymi.

Żaden rozmówca nie ustosunkował się bardziej szczegółowo do pytania „Pojawia się pytanie czy przechowywane na EPAK raporty (np. w zakładce ulubione) mogą być dostępne dla absolwentów danego rocznika? jeśli tak, czy w skali całej uczelni, wydziału, kierunku? jeśli nie jesteście dzisiaj państwo pewni, to czy chcielibyście mieć możliwość wyboru takiej opcji w przyszłości?” Wydaje się, że druga część tego pytania nie jest wystarczająco jasno

sformułowana. Brakuje pogłębionego pytania „Jeśli tak...”. Zestawienie wszystkich opinii rozmówców na temat dostęp różnych grup do treści raportu znajduje się w tabeli 2.

Tab. 2. Dostęp różnych grup do treści raportu w opiniach rozmówców

Typ uczelni Funkcje	Uczelnie o profilu technicznym	Uczelnie o profilu ekonomicznym	Uczelnie o profilu pedagogicznym	Uczelnie o profilu rolniczym	Uczelnie o profilu ekonomicznym, bankowym
Rektorzy, prorektorzy, przewodniczący komisji senackich	Członkowie senatu decydują co i komu udostępnić. Absolwenci, pracodawcy – tak, w jakiejś formie	Władze uczelni do dziekanów włącznie, absolwenci, uczelnie decyduje, co udostępnić		Upublicznienie danych ale nie wszystkich ze względu na konkurencję,	Rektor: dane ogólnie dostępne, prorektor: Pracodawcy, studenci (ogólny report) szczegółowe – dla wybranych osób
Pełnomocnicy rektora do spraw kształcenia	Władze rektorskie i dziekańskie decydują komu pokazać raport, absolwenci – tak, kandydaci - trudno powiedzieć.	Studenci, absolwenci, kandydaci, pracodawcy, wszystkie grupy, które mogły by być zainteresowane zostawić władzom możliwość samodzielnego podjęcia decyzji które części raportów będą		j.w.	Wewnątrz uczelni – archiwizacja danych z poszczególnych lat. Dostęp dla studentów absolwentów

		miały postać publiczną			
Dziekani i prodziekani	Dane pozytywne – wszystkim – negatywne – nie. Rektor powinien decydować , o dostępności. Wewnątrz uczelni – też jest konkurencja.	Absolwenci, upublicznienie rankingów tylko za zgoda podmiotów, - na uczelni – osoby odpowiedzialne za program studiów, dziekani	Absolwenci, kandydaci, dyrektorzy jednostek czyli instytutów	Absolwenci, kandydaci inne uczelni – też ale w wersji uogólnionej.	Absolwenci , wszyscy którzy są zaangażowani w EPAK, pod warunkiem, że oni też udostępniają swoje dane
Opiekunowie roku lub specjalności/ kierunku	opiekun specjalności dziekan, rektor) upubliczniał selektywnie informacje dostęp dla absolwenta, pracodawcy	Osoby wewnątrz uczelni, absolwenci, raport medialny – na zewnątrz, pracodawcy - z duża ostrożnością	Rektorzy, ministerstwo, Biuro Karier	jw. (wspólny wywiad)	

Źródło: opracowanie własne

4. Procedura budowy bazy absolwentów i jej wykorzystanie

Pytania w tym obszarze, to dotyczące transferu danych pomiędzy istniejącym systemem uczelni (np. HMS – *human management system* obecny na wielu uczelniach, USOS czy SUSHI). Ten system zawiadywania danymi osobowymi i komunikacji ze studentami już na uczelniach istnieje i wspiera prace dziekanatów oraz pomaga w komunikowaniu się ze studentami. Posiada on pełną bazę danych studentów a więc – przyszłych absolwentów. Z punktu widzenia potrzeb EPAK ta baza jest niezwykle istotna, albowiem daje szansę na kontakt z absolwentami bez konieczności pozyskiwania nowych adresów. Zatem dwa problemy, które są tu istotne to:

- jak połączyć te dwa systemy - uczelniany i tworzącą się Platformę EPAK - poprzez transfer danych z istniejącego już systemu – co rodzi kolejne pytania,
- jak to zrobić oraz kiedy to zrobić – w jakim momencie „stawania się” absolwentem dokonać przesyłu informacji o tym fakcie oraz czy przekaz ten powinien następować automatycznie czy też wskutek ingerencji pracownika dziekanatu, który co jakiś czas wysyła zbiorczą listę na platformę EPAK.

(...)powiedzmy, że wpisując ocenę z dyplomu do systemu HMS, to jest jakby takie klepniecie, że dane podstawowe absolwent jego nazwisko, kierunek jego dane adresowe, mailowe, zostaną przetransportowane na platformę i tu rozpocznie się procedura automatycznego proszenia absolwenta później o wypełnianie tych ankiet w różnych, już stałych okresach czasu. Jakie są Pana przemyślenia, czy ten transfer danych najlepiej, żeby się odbywał automatycznie przez ten HMS, no ale jeśli byłyby problemy, to czy opcja jakaś alternatywna powinna być wprowadzona, że w jakiś cyklach te transfery przez człowieka musiałyby być dokonywane, to jakie okresy czasu byłyby takie najskuteczniejsza? Czy miałyby to być w dniu obrony, na koniec dnia lista zbiorcza, przez okres tygodnia, miesiąca, z jaką systematycznością ten transfer danych by musiał być?

Rozmówcy podchodzą do tego problemu w różny sposób. Proponowane rozwiązania to wysyłka list nazwisk w określonych odstępach czasowych (studenci bronią się cały rok, stąd konieczna jest pewna częstotliwość działań np. co trzy miesiące. Ważna jest także zgoda na udział w badaniach losów absolwentów, co można uzyskać np. podczas obrony).

Pojawiają się także opinie o możliwości systematycznego ciągłego wysyłania danych na platformę, w każdym momencie gdy student dokonuje obrony:

Nie widzę problemu, bo to, że dane muszą zostać przekazane to jest sprawa oczywista, bo inaczej nie było by sensu. Tutaj jest pewnie problem natury prawnej, ale nie będę się o tym wypowiadać, bo nie mam wiedzy. My w naszych systemach dziekanatowych przechowujemy dane, z reszta student podczas rekrutacji podaje dane poczty elektronicznej. Pewnie nie korzystamy z tych adresów zbyt często w sposób taki automatyczny, ale są. Student podpisuje już przy złożeniu pracy również taki formularz, że wyraża zgodę na przetwarzanie danych, właśnie w związku z tym badaniem losów absolwentów i tam o ile pamiętam jeszcze raz wpisuje ten adres poczty elektronicznej. Teraz to wpisuje w formie takiej papierowej. Jest natomiast zrealizowanie takiej funkcji, że w momencie, gdy pracownik dziekanatu klika, potwierdzając, że zakończył studia, że jest po obronie, żeby to kliknięcie generowało akcję, polegającą na przesłaniu tych danych do państwa, czy stworzeniu pewnego zbioru roboczego, który by raz czy dwa razy dziennie byłby przesyłany, to nie jest żaden problem.

Problem, który często pojawia się wśród badanych osób dotyczy spraw technicznych i przepustowości systemu. Co charakterystyczne problemy te podnoszą rektorzy uczelni bardzo dobrze zarządzanej pod względem informatycznym, m.in. uczelni o profilu ekonomicznym i biznesowym. *Gdy połączy się hms i EPAK to strona będzie się otwierać 30 minut.*

Czy ta Elektroniczna Platforma Analizy Kompetencji powinna być osobną ścieżką komunikacyjną czy powinno się to połączyć? . *Osobną... Bo to się zatka na amen przecież.*

Inne bardziej szczegółowe rozwiązania proponowane przez rozmówców - informacja o dokonaniu obrony pracy, która pojawia się w istniejącym obecnie systemie powinna automatycznie spowodować wysłanie danych studenta na platformę EPAK.

(...) w momencie, gdy pracownik dziekanatu klika, potwierdzając, że student zakończył studia, że jest po obronie, żeby to kliknięcie generowało akcję, polegającą na przesłaniu tych danych do państwa.

Zwrócono także uwagę, że zintegrowanie platformy EPAK z istniejącymi już systemami obsługi danych spowoduje większą kontrolę nad danymi, co jest zjawiskiem pozytywnym. Odnośnie momentu, w którym przepływ danych powinien nastąpić - pojawia się opinia by stało się to możliwie najszybciej po obronie, „*bo potem studenci znikną*” .

Najczęściej pojawia się sugestia, że okres składania dokumentów do obrony i sama obrona to najlepszy czas na otrzymanie zgody na operowanie danymi studenta. Dwa razy w roku, to właściwa częstotliwość poboru / transferu danych.

Według mnie najlepszym momentem na wyrażanie takiej zgody jest składanie dokumentów do obrony i w tym momencie gdy absolwent wyraził zgodę jest przekazywana do platformy. Wydaje mi się, że to mogłoby być dwa razy do roku.

Nie jest to równoznaczne z czasem badania absolwentów - badanie absolwentów powinno nastąpić nie wcześniej niż rok po obronie:

Myślę, że rok, tak, rok po obronie, to jest (za wcześnie)

Zbyt szybko, to takie dane mogą być trochę takie zafalszowane. Nie zawsze, nie każdemu uda się od razu znaleźć pracę a potem się może okazać, że on już ma tą pracę stabilną.

Transfer w opinii rozmówców powinien mieć charakter automatyczny, by w jak najmniejszym stopniu obciążać dziekanaty. Automatyczność poboru danych może przybrać

następującą postać: student wyraża zgodę na udział w badaniu, ta informacja jest przesyłana na platformę (kto to robi – nie jest jasne – prawdopodobnie dziekanat) i wtedy platforma zintegrowana z systemem uczelniany, sama pobiera dane, które są jej potrzebne. **W opinii rozmówców nie pojawia się jasne stwierdzenie o absolwentów którego typu studiów – licencyjnych/ inżynierskich czy magisterskich chodzi.**

Podsumowując analizowany segment wywiadów można przedstawić następujące wnioski. Najczęstszym rozwiązaniem preferowanym przez rozmówców jest połączenie istniejącego na uczelni systemu (HMS, USOS, SUSHI i inne) z platformą EPAK i przesłanie do niej danych będących w posiadaniu systemu już funkcjonującego.

Po wyrażeniu zgody przez studenta na udział w badaniu losów absolwentów (co najłatwiej uzyskać w czasie czynności związanych z obroną pracy końcowej) przy danym studencie powinna się pojawić informacja, że obronił i stał się absolwentem. Takie dane mogłyby być przesyłane automatycznie w sposób ciągły – zaznaczenie odbycia obrony byłoby równoznaczne z transferem danych do systemu EPAK. Druga opcja to wysyłanie danych w określonej częstotliwości – co trzy miesiące lub – dwa razy w roku (ta opcja jest wybierana najczęściej) w ramach zbiorczej listy przygotowywanej przez dziekanat. Ta druga propozycja angażuje dziekanaty w większym stopniu poprzednia, gdzie kliknięcie automatycznie uruchamia proces transferu danych.

W opiniach rozmówców pojawia się troska o ochronę danych osobowych i konieczność uzyskania zgody studenta, jak również obawa przed niewydolnością systemu komputerowego jak i czynnika ludzkiego (obciążanie pracą dziekanatów). Pojawiła się tylko jedna opinia, która zdecydowanie odrzucałaby możliwość współpracy EPAK – HMS proponując w to miejsce przekazywanie danych poza istniejącym systemem. Zestawienie wszystkich opinii rozmówców na temat transferu danych studentów do Platformy EPAK w tabeli 3.

Tab. 3 Transfer danych studentów do Platformy EPAK – wady i zalety w opinii rozmówców.

Transfer danych	Zalety	Wady	Trudności
Automatyczny transfer danych - połączenie EPAK i systemu obsługi dziekanatu	Szybki i ciągły napływ danych Czynność nie wymaga dużo czasu Integracja systemów to większa kontrola nad danymi	Konieczność dopracowania transferu od strony informatycznej by nie stanowił on przeszkody dla działania dziekanatów i nie narażał ich na wyciek danych .	Konieczność uzyskania zgody na transfer danych i dalszy kontakt w celu monitoringu. Brak pewności, że dane nie ulegną zmianie
Przesyłanie na EPAK zbiorczej listy absolwentów w określonej częstotliwości	Transfer danych dwa razy w roku to większa szansa, że absolwenci już zaistnieją na runku pracy.	Większe obciążenie pracą dla dziekanatów lub konieczność zatrudnienia dodatkowej osoby.	Możliwość spowolnienia istniejącego systemu

Źródło: opracowanie własne

5. Dodatkowe propozycje badanych odnośnie tworzonego narzędzia

Tylko niektórzy rozmówcy się wypowiadają na ten temat.

- Pierwsza z opinii dotyczy objętości ankiety przesyłanej studentom - powinna być ona - ograniczona w sensie objętości, bo kwestionariusz który jest długi zniechęca do odpowiedzi.
- Kolejna sugestia, to wyposażenie platformy w funkcję tworzenia sieci kontaktów przez absolwentów - rozmówca rektor podaje tu przykład absolwentów AGH, którzy są dobrze zintegrowani i sami się chwalą, gdy ktoś z nich zostaje prezesem czyli przesyłają informację o swoich losach.
- Inna sugestia to umieszczenie możliwości wygenerowania pojedynczego pytania, tak by zainteresowany mógł dotrzeć do problemu który go interesuje.
- Wśród postulatów dotyczących platformy także i ten, żeby dostęp do niej miały tylko osoby rzeczywiście uprawnione.

Nie wiem, czy to jest oczywiste, ale oczywiście dostęp przez stronę WWW do takiej aplikacji z logowaniem szyfrowanym, bezpieczeństwo i tak dalej, to jest pewnie zrozumiałe i proces przyznawania dostępu do tejże platformy chcielibyśmy, żeby był tak weryfikowany, żeby miały rzeczywiście osoby uprawnione, a nie przypadkowe, bo to też nie byłoby dobrze. To jakieś procedury powinny określać w takim razie, kto w ramach danej uczelni będzie miał dostęp do tego, do tej platformy a tak jak wspominałam, nie tyle opiekunowie, co kierownicy jednostek.

- Kolejna sugestia - by interfejsy poszczególnych grup odbiorców różniły się między sobą.

Moduł dla absolwenta i pracodawcy powinien być inny. Powinny się różnić nie tylko emblematami identyfikującymi projekt ale każdy z nich powinien być zoptymalizowany

funkcjonalnie do ich potrzeb, dobrze by to było przebadać zgodnie z regułami HCI (human computer interaction), które są dosyć ściśle określone.

dla pracodawców powinna być możliwość zapisania dźwiękowego uwag, i wykorzystać systemy wyszukiujące, znajdować słowa kluczowe i próbować atomizować tę informację zawartą w tej wypowiedzi.

- Inne to kwestie techniczne – obawa o sprawność systemu, możliwość reagowania na błędy.

No ewentualnie jakieś kwestie związane z edycją danych, czyli na serwerze, przez przedstawiciela danej uczelni, może się zdarzyć, że ktoś zrobi jakąś nie wiem, literówkę, zmieni się adres w momencie kontaktu z użytkownikiem, okaże się, że ten e-mail już jest nieaktualny, żebyśmy mogli dane zmienić,

tak, albo my to zmieniamy, albo on loguje się jeszcze raz, absolwent i wprowadza zmiany. No ale to już są takie rzeczy bardzo techniczne i to już myślę, że osoby, które mają praktykę w tworzeniu aplikacji doskonale przewidują takie przypadki, takie możliwości. Więc tutaj, myślę, że to już grupa informatyków, programistów tworzących oprogramowanie, sama te kwestie rozwiąże.

6. Rekomendacje dotyczące „Modułu raportowania”

W przedstawianym raporcie zaprezentowane zostały kluczowe wyniki badań i analiz poczynionych w ramach projektu „Monitoring losów absolwentów – drogą do sukcesu uczelni XXI wieku”, realizowanym przez Politechnikę Krakowską, które obejmowały badania jakościowe wśród pracowników funkcyjnych pięciu krakowskich uczelni. W związku ze wskazanymi (przez dwudziestu poproszonych o udział w badaniach rozmówców) oczekiwaniami dotyczącymi opracowywania raportów w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród absolwentów powstał pełny obraz funkcjonalności i dysfunkcjonalności „Modułu raportowania”. W związku ze wskazanymi przez respondentów problemami, przykładowo, jak udostępnianie treści raportów, zachodzi potrzeba zidentyfikowania sposobów i mechanizmów dzięki, którym będzie można usprawnić korzystanie z kluczowych dla monitoringu danych wywołanych w trakcie procedury badawczej – na etapie ankietowania i opracowywania w formie raportów w **module raportowania** Platformy EPAK. Poniżej propozycje zmian i udoskonaleń.

1. Rekomendowane forma prezentacji danych: to tabele i wykresy, uzupełnione o niezbyt obszerny komentarz słowny.
2. Forma prezentacji powinna być prosta w obsłudze od strony technicznej, nie wymagająca zbyt dużych kompetencji komputerowych.
3. Dodatkowe informacje typu mapa rozkładu terytorialnego absolwentów wzbogaci dane i - nie budzi zastrzeżeń odbiorców.
4. Warto zwrócić uwagę na możliwość personalizacji poboru danych - system powinien być tak skonfigurowany by dawał możliwość generowania danych zgodnie z aktualną potrzebą użytkownika.
5. Raport powinien być udostępniany przed wszystkim rektorom i władzom uczelni. W ich rękach powinna leżeć możliwość decydowania, kto i w jakim stopniu powinien mieć do niego dostęp.
6. Warto zabezpieczyć raport przed ogólnym dostępem z zewnątrz, inaczej spotkać się to może z oporem ze strony pracowników funkcyjnych uczelni. (Raport nie powinien ogólnie dostępny ze względu na konkurencję i obronę interesów uczelni) .

7. Konieczne jest uwzględnienie roli władz uczelni w określaniu dostępu do raportu innych grup docelowych - absolwenci, pracodawcy, kandydaci – mogą mieć dostęp jednak nie powinien on być nieograniczony. Stopień dostępu do raportu powinny określać władze uczelni. Wydaje się, że dla badanych jest ważne, by platforma nie była postrzegana jako narzędzie zewnętrzne lecz jako element aktywności uczelni.
8. Transfer danych osobowych powinien się opierać na bazach już istniejących. Najbardziej korzystna wydaje się sytuacja, gdy z dziekanatu po uzyskaniu podczas obrony zgody studenta na dalszy dostęp do jego danych w celu monitoringu jego losów wychodzi informacja o jego nowym statusie i jest to automatycznie odnotowane na platformie EPAK, której przybywa nowy absolwent.
9. Inne rozwiązanie – zbiorczy transfer danych, który dwa razy do roku wymaga większego zaangażowania pracowników dziekanatu (przygotowanie listy, umiejętność obsługi dodatkowych aplikacji) i jest przez to bardziej kłopotliwy.
10. Zatem system powinien przewidzieć taką możliwość pracy z danymi z dotychczas wykorzystywanych systemów obsługi danych osobowych, by wiadomość o obronie po wprowadzeniu jej do systemu dziekanatu była widoczna także w bazie EPAK w sposób automatyczny.
11. Raport powinien mieć inne cechy, nie do końca zgodne z podstawowym założeniem platformy – będąc bazą absolwentów powinien dawać interaktywną możliwość kontaktu pomiędzy absolwentami. Kontakt i wzajemne informowanie się o swej pozycji zawodowej można uznać za wartość dodaną platformy (podobnie jak ma to miejsce w serwisach profesjonalistów).
12. Ankieta służąca do wywiadów powinna być wyczerpująca ale krótka, gdyż długa zniechęca do wypełniania.

Bibliografia

- Ciuk S., Latusek – Jurczak D., *Etyka w badaniach jakościowych* [w:] D. Jemielniak (red.), *Badania jakościowe. Podejścia i teorie*. Tom 1, Warszawa: PWN, 2012
- Czarniawska B., *Trochę inna teoria organizacji*. Warszawa: Poltext, 2010.
- Greenwood D. J., *Action research, czyli o badaniach w działaniu* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, tom 1, PWN, Warszawa 2012
- Gudkova S., *Wywiad w badaniach jakościowych* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, tom 2, PWN, Warszawa 2012, s. 112
- Hensel P., Glinka B., *Teoria ugruntowana* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, tom 1, PWN, Warszawa 2012.
- Hołdys A., *Ranking 500 uczelni - najsilniejszych w badaniach naukowych*, [<http://wyborcza.pl/1,75476,2264803.html>].
- Hryniewicz J., *Gospodarka oparta na wiedzy a osobowość. Psychiczny koszt pracy i style kierowania*, Zarządzanie Zasobami Ludzkimi, Wyd. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, nr. 3-4, 2012.
- Janowska Z., *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, PWE, Warszawa 2010.
- Keller Karolina, *Raport metodologiczny z badań realizowanych w 2011 r. w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.
- KOMUNIKAT KOMISJI EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela, 3.3.2010 [http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf]; [http://www.mg.gov.pl/files/upload/8418/EUROPA_PL.pdf].
- Łuczewski M., Bednarz –Łuczewska P., *Analiza dokumentów zastanych* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, tom 2, PWN, Warszawa 2012.
- Monitorowanie losów zawodowych absolwentów szkół wyższych – rozwiązania stosowane w wybranych krajach europejskich*. Ekspertyza Sedlak&Sedlak, Kraków 2010. [http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/PO_KL/RRK/Ekspertyzy/20110222_EKSPERTYZA_Sedlak__Sedlak.pdf].

Sedlak@Sedlak, *Ekspertyza: Monitorowanie losów zawodowych absolwentów szkół wyższych – rozwiązania stosowane w wybranych krajach europejskich*, Kraków 2010, Pdf. [www.rynekpracy.pl].

Śliwińska G, *Losy zawodowe absolwentów AGH*, „Biuletyn AGH. Magazyn Informacyjny Akademii Górniczo-Hutniczej”, luty 2012 nr 50

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455), w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 października 2011 r.

Wantuch D., Goc A., *Sprawdzą losy absolwentów małopolskich uczelni* [http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,10033104,Sprawdza_losy_absolwentow_malopolskich_uczelni.html].

Zawodowy start. Raport z badania losów absolwentów szkół zawodowych 2011, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2012.

<http://www.kariery.pk.edu.pl/1kroki/tomII-zyra.pdf>

https://www.sgh.waw.pl/ogolnouczelniane/bwb/rada_konsultacyjna/RKPK_raport_2012.pdf.

Spis tabel

Tabela 1. Preferowane formy raportu.....	25
Tabela 2. Dostęp różnych grup do treści raportu w opiniach rozmówców	33
Tabela 3. Transfer danych studentów do Platformy EPAK – wady i zalety w opinii rozmówców.....	39

**Dokument przygotowany w ramach realizacji
projektu pn.**

**„MONITORING LOSÓW ABSOLWENTÓW
– DROGĄ DO SUKCESU UCZELNI XXI WIEKU”**

**nr UDA-POKL.04.01.01-00-246/11-00 współfinansowany ze środków
Unii Europejskiej w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

